Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 19ης Σεπτεμβρίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Οδηγία 2000/78/ΕΚ – Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία – Άρθρο 2, παράγραφος 2 – Απαγόρευση δυσμενών διακρίσεων λόγω αναπηρίας – Συλλογική σύμβαση εργασίας για την κοινωνική ασφάλιση – Προσωρινό επίδομα καταβαλλόμενο στους πρώην πολιτικούς υπαλλήλους των συμμαχικών δυνάμεων στη Γερμανία – Παύση της καταβολής του επιδόματος αυτού άπαξ και ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις για τη λήψη πρόωρης συντάξεως καταβαλλόμενης σε άτομα με αναπηρία δυνάμει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως»

Στην υπόθεση C-312/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Landesarbeitsgericht Hamm (περιφερειακό δικαστήριο εργατικών διαφορών του Hamm, Γερμανία) με απόφαση της 28ης Μαρτίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Μαΐου 2017, στο πλαίσιο της δίκης

Surjit Singh Bedi

κατά

Bundesrepublik Deutschland,

Bundesrepublik Deutschland in Prozessstandschaft für das Vereinigte Königreich von Großbritannien und Nordirland,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský, M. Safjan (εισηγητή), D. Šváby και M. Βηλαρά, δικαστές,

γενική εισαγγελέας:E. Sharpston

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze και J. Möller,

– η Bundesrepublik Deutschland in Prozessstandschaft für das Vereinigte Königreich von Großbritannien und Nordirland, εκπροσωπούμενη από την B. von Buchholz, Rechtsanwältin,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους D. Martin και M. Kellerbauer,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 29ης Μαΐου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Surjit Singh Bedi και της Bundesrepublik Deutschland (Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας) και της Bundesrepublik Deutschland in Prozessstandschaft für das Vereinigte Königreich von Großbritannien und Nordirland (Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ασκούσας, ως εκπρόσωπος, τα δικαιώματα του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας), με αντικείμενο την παύση της καταβολής ενός προσωρινού επιδόματος, που προβλέπεται από συλλογική σύμβαση εργασίας, αφ' ης στιγμής συνέτρεξαν στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου οι προϋποθέσεις για τη λήψη πρόωρης συντάξεως που χορηγείται στα άτομα με αναπηρία δυνάμει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 8, 11 έως 13 και 15 της οδηγίας 2000/78 έχουν ως εξής:

«(8) Οι κατευθυντήριες γραμμές του 2000 για την απασχόληση, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι στις 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999, τονίζουν ότι πρέπει να προωθηθεί η δημιουργία προϋποθέσεων για μια αγορά εργασίας που θα ευνοεί την κοινωνική ένταξη, με τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού συνόλου πολιτικών που θα στοχεύουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων εις βάρος ομάδων, όπως είναι τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης, υπογραμμίζουν την ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην υποστήριξη των ηλικιωμένων εργαζομένων, ούτως ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή τους στην επαγγελματική ζωή.

[…]

(11) Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της συνθήκης ΕΚ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη [και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων].

(12) Προς τούτο, πρέπει να απαγορεύεται σε όλη την Κοινότητα κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. Η απαγόρευση των διακρίσεων πρέπει να εφαρμόζεται και σε υπηκόους τρίτων χωρών, αλλά δεν καλύπτει τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν θίγει τις διατάξεις που ρυθμίζουν την είσοδο και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών και την πρόσβασή τους στην απασχόληση και την επαγγελματική δραστηριότητα.

(13) Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας οι παροχές των οποίων δεν εξομοιούνται προς αμοιβή κατά την έννοια που δίδεται στον όρο αυτόν από την εφαρμογή του άρθρου 141 της συνθήκης ΕΚ, ούτε προς τις πάσης φύσεως αμοιβές που καταβάλλει το κράτος με στόχο την πρόσβαση στην απασχόληση ή την παραμονή σε αυτήν.

[…]

(15) Αρμόδια για την εκτίμηση των γεγονότων, από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, είναι τα εθνικά δικαστήρια ή άλλοι αρμόδιοι φορείς. Σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου ή την πρακτική, οι κανόνες αυτοί μπορούν να προβλέπουν παν αποδεικτικό μέσο για την έμμεση διάκριση συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών στοιχείων.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.»

5 Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας ορίζει:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,

β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν,
   i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία, ή
   ii) για τα πρόσωπα με κάποιο μειονέκτημα, ο εργοδότης ή κάθε πρόσωπο ή οργανισμός έναντι του οποίου ισχύει η παρούσα οδηγία, υποχρεούται, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, να λάβει κατάλληλα μέτρα, ανταποκρινόμενα στην αρχή που θέτει το άρθρο 5, με σκοπό την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που συνεπάγεται η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική.»

6 Το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανόμενων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

[…]

γ) τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών,

[…]

3. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις πάσης φύσεως παροχές που καταβάλλουν τα δημόσια συστήματα ή τα εξομοιούμενα προς τα δημόσια, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης ή προστασίας.»

7 Το άρθρο 16 της οδηγίας 2000/78 έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να:

α) καταργηθεί κάθε νομοθετική, κανονιστική και διοικητική διάταξη αντιβαίνουσα στην αρχή της ίσης μεταχείρισης,

β) κηρύσσονται ή μπορούν να κηρυχθούν άκυρες ή να τροποποιούνται οποιεσδήποτε διατάξεις αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης οι οποίες περιέχονται στις ατομικές ή συλλογικές συμβάσεις ή συμφωνίες, τους εσωτερικούς κανονισμούς των επιχειρήσεων, τα καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη κερδοσκοπικών οργανώσεων και τα καταστατικά ανεξάρτητων επαγγελματικών οργανώσεων και συνδικαλιστικών οργανώσεων εργαζομένων και των εργοδοτών.»

Το γερμανικό δίκαιο

8 Η Tarifvertrag zur sozialen Sicherung der Arbeitnehmer bei den Stationierungsstreitkräften im Gebiete der Bundesrepublik Deutschland (συλλογική σύμβαση εργασίας περί της κοινωνικής ασφαλίσεως των μισθωτών εργαζομένων στις ένοπλες δυνάμεις που σταθμεύουν στο έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας), της 31ης Αυγούστου 1971 (στο εξής: TV SozSich), συνήφθη μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και διαφόρων συνδικάτων, με σκοπό τη ρύθμιση των όρων εργασίας των μισθωτών που εργάζονται στις ένοπλες δυνάμεις που σταθμεύουν στο έδαφός του για λογαριασμό των κρατών προελεύσεως, μεταξύ των οποίων είναι και το Ηνωμένο Βασίλειο.

9 Το άρθρο 2 της TV SozSich, με τίτλο «Προϋποθέσεις επιλεξιμότητας», ορίζει τα εξής:

«Έχουν δικαίωμα σε παροχές που προβλέπονται από την παρούσα συλλογική σύμβαση εργασίας οι μισθωτοί οι οποίοι

1. απολύονται λόγω περιορισμού του προσωπικού

a) συνεπεία της μειώσεως του στρατιωτικού προσωπικού,

b) συνεπεία της καταργήσεως των εγκαταστάσεων ή των μονάδων ή της μεταφοράς τους εκτός της περιμέτρου του παρόντος μόνιμου τόπου εργασίας, κατόπιν αποφάσεως που ελήφθη για στρατιωτικούς σκοπούς από την ανώτατη ιεραρχική αρχή,

2. οσάκις, κατά τον χρόνο της απολύσεως,

a) εργάζονται με πλήρη απασχόληση επί τουλάχιστον ένα έτος,

b) μπορούν να αποδείξουν τουλάχιστον πέντε έτη εργασίας κατά την έννοια του άρθρου 8 της [Tarifvertrag für die Arbeitnehmer bei den Stationierungsstreitkräften im Gebiet der Bundesrepublik Deutschland (συλλογικής συμβάσεως εργασίας των μισθωτών εργαζομένων στις ένοπλες δυνάμεις που σταθμεύουν στο έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας), της 16ης Δεκεμβρίου 1966 (στο εξής: TV AL II)], ή της [Tarifvertrag für die bei den Dienststellen, Unternehmen und sonstigen Einrichtungen der alliierten Behörden und der alliierten Streitkräfte im Gebiet von Berlin beschäftigten Arbeitnehmer (συλλογικής συμβάσεως εργασίας των

εργαζομένων σε υπηρεσίες, επιχειρήσεις και σε λοιπά όργανα των συμμαχικών διοικήσεων και των συμμαχικών δυνάμεων στον τομέα του Βερολίνου), της 30ής Ιανουαρίου 1968 (στο εξής: TV B II)], και έχουν συμπληρώσει το 40ό έτος της ηλικίας τους,

c) είχαν τη μόνιμη κατοικία τους κατά τα πέντε τελευταία έτη εντός του εδαφικού πεδίου εφαρμογής της TV AL II ή της TV B II,

d) δεν πληρούν τις προϋποθέσεις λήψεως συντάξεως γήρατος ή πρόωρης συντάξεως γήρατος στο πλαίσιο του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, και

3. οσάκις ουδεμία άλλη κατάλληλη θέση εργασίας εντός του πεδίου εφαρμογής της TV AL II τους έχει προταθεί […]»

10 Το άρθρο 4 της TV SozSich, που επιγράφεται «Προσωρινό επίδομα», ορίζει τα εξής:

«1. Προσωρινό επίδομα καταβάλλεται:

a) ως συμπλήρωμα της αμοιβής που εισπράττεται για άλλη εργασία εκτός των ενόπλων δυνάμεων που σταθμεύουν στο γερμανικό έδαφος,

b) ως συμπλήρωμα των παροχών του Bundesanstalt für Arbeit [(ομοσπονδιακού οργανισμού εργασίας, Γερμανία)] που χορηγούνται λόγω ανεργίας ή μέτρων επαγγελματικής εκπαιδεύσεως (επίδομα ανεργίας, κοινωνική ενίσχυση στους ανέργους, επίδομα συντηρήσεως),

c) ως συμπλήρωμα των παροχών ασθενείας που καταβάλλονται από το σύστημα υποχρεωτικής ασφαλίσεως υγείας ή των αποζημιώσεων αναπηρίας που καταβάλλονται από το σύστημα υποχρεωτικής ασφαλίσεως ατυχημάτων σε περίπτωση ανικανότητας προς εργασία λόγω εργατικού ατυχήματος.

[…]

3.

a) (1) Η βάση υπολογισμού του προσωρινού επιδόματος που καταβάλλεται ως συμπλήρωμα της αμοιβής από άλλη εργασία [(παράγραφος 1, στοιχείο a)] είναι ο βασικός μισθός που προβλέπεται από τη συλλογική σύμβαση εργασίας στο άρθρο 16, σημείο 1a, της TV AL II, τον οποίο δικαιούται ο μισθωτός κατά την ημερομηνία της απολύσεως, για έναν πλήρη ημερολογιακό μήνα, βάσει του κανονικού ωραρίου εργασίας σύμφωνα με τη σύμβαση εργασίας του (μαθηματικός τύπος υπολογισμού: κανονικός εβδομαδιαίος χρόνος εργασίας x 13: 3) […]

5.

a) Οι εργαζόμενοι οι οποίοι κατά την ημερομηνία της απολύσεώς τους έχουν συμπληρώσει

20 έτη υπηρεσίας (άρθρο 8 της TV AL II ή της TV B II) και το 55ο έτος της ηλικίας τους ή

25 έτη υπηρεσίας (άρθρο 8 της TV AL II ή της TV B II) και το 50ό έτος της ηλικίας τους,

λαμβάνουν προσωρινό επίδομα σύμφωνα με τις παραγράφους 1 έως 4 χωρίς χρονικό περιορισμό.

[…]»

11 Το άρθρο 8 της TV SozSich, που επιγράφεται «Εξαίρεση από την καταβολή και επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων προσωρινών επιδομάτων και των επιδομάτων για τη μερική κάλυψη των εισφορών», ορίζει, στην παράγραφό του 1, στοιχείο c:

«Το προσωρινό επίδομα και τα επιδόματα για τη μερική κάλυψη των εισφορών δεν καταβάλλονται για τις περιόδους:

[…]

c) μετά τον μήνα κατά τη διάρκεια του οποίου ο μισθωτός πληροί τις προϋποθέσεις για τη λήψη πρόωρης συντάξεως γήρατος ή συντάξεως αναπηρίας δυνάμει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

12 Ο S. S. Bedi, γεννηθείς το 1954, έχει αναγνωρισθεί ως άτομο με σοβαρή αναπηρία, και δη με ποσοστό 50 %.

13 Άρχισε να εργάζεται στη Γερμανία στις ένοπλες δυνάμεις του Ηνωμένου Βασιλείου κατά τη διάρκεια του 1978 ως πολιτικός υπάλληλος και εσχάτως ως φύλακας στις εγκαταστάσεις του Münster (Γερμανία). Δυνάμει των όρων της συμβάσεώς του εργασίας, οι συλλογικές συμβάσεις των εργαζομένων στις ένοπλες δυνάμεις που σταθμεύουν στο γερμανικό έδαφος, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η TV SozSich, εφαρμόζονταν στην εργασιακή του σχέση.

14 Ο S. S. Bedi απολύθηκε με ισχύ από 31 Δεκεμβρίου 2013, λόγω του κλεισίματος των εγκαταστάσεων του Münster. Από την 1η Ιανουαρίου 2014, ελάμβανε προσωρινό επίδομα σύμφωνα με το άρθρο 4 της TV SozSich (στο εξής: προσωρινό επίδομα). Το επίδομα αυτό ανήλθε εν τέλει σε 1 604,20 ευρώ μηνιαίως.

15 Την 1η Μαρτίου 2014 ο S. S. Bedi άρχισε να εργάζεται ως φύλακας σε ιδιωτική εταιρία και, από την 1η Απριλίου 2016, εργάζεται στην εν λόγω εταιρία με καθεστώς πλήρους απασχολήσεως.

16 Με έγγραφο της 23ης Μαρτίου 2015, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ενημέρωσε τον S. S. Bedi ότι πληρούσε τις προϋποθέσεις για τη λήψη πρόωρης συντάξεως γήρατος για άτομα με σοβαρή αναπηρία, δυνάμει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, από την 1η Μαΐου 2015, και ότι, κατά συνέπεια, το δικαίωμά του λήψεως προσωρινού επιδόματος θα έληγε στις 30 Απριλίου 2015, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της TV SozSich. Κατά την ημερομηνία αυτή έπαυσε η καταβολή του εν λόγω επιδόματος.

17 Στην περίπτωση του S. S. Bedi, η πρόωρη σύνταξη γήρατος για άτομα με σοβαρή αναπηρία θα ανερχόταν σε 909,50 ευρώ τον μήνα, λαμβανομένης υπόψη της μειώσεως κατά 10,80 % για τους 36 ημερολογιακούς μήνες κατά τους οποίους θα ελάμβανε πρόωρα τη σύνταξη αυτή. Το ανώτατο όριο πρόσθετων αποδοχών τις οποίες θα μπορούσε να λαμβάνει σωρευτικά με την εν λόγω σύνταξη γήρατος, χωρίς μείωση του ποσού της, θα ανερχόταν σε 450 ευρώ μηνιαίως για μια πλήρη σύνταξη γήρατος. Τα ανώτατα όρια για την καταβολή αποδοχών σωρευτικά με μερική σύνταξη γήρατος, κάτι που επίσης θα ήταν δυνατό στην περίπτωση του S. S. Bedi, ανέρχονταν σε 2 310 ευρώ, σε 1 750 ευρώ και σε 1 200 ευρώ για μερικές συντάξεις γήρατος που αντιπροσωπεύουν, αντιστοίχως, το ένα τρίτο, το ήμισυ και τα δύο τρίτα μιας πλήρους συντάξεως. Εν προκειμένω, ο S. S. Bedi θα μπορούσε να λάβει μερική σύνταξη αντιπροσωπεύουσα τα δύο τρίτα της συντάξεως αυτής.

18 Ο S. S. Bedi άσκησε αγωγή ενώπιον του Arbeitsgericht Münster (δικαστηρίου εργατικών διαφορών του Münster, Γερμανία) κατά της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, αφενός, με την ιδιότητά της ως συμβαλλόμενου μέρους στην TV SozSich, και, αφετέρου, βάσει του άρθρου 56, παράγραφος 8,

της συμφωνίας που συμπληρώνει τη σύμβαση της 19ης Ιουνίου 1951 μεταξύ των κρατών που συμμετέχουν στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο, σχετικά με το νομικό καθεστώς των δυνάμεών τους όσον αφορά τις ξένες δυνάμεις που σταθμεύουν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η οποία υπογράφηκε στις 3 Αυγούστου 1959 και τροποποιήθηκε στις 21 Οκτωβρίου 1971, στις 18 Μαΐου 1981 και στις 18 Μαρτίου 1993, ως εκπροσωπούσας το Ηνωμένο Βασίλειο. Ζήτησε από το δικαστήριο αυτό να διαπιστώσει την ύπαρξη υποχρέωσης να εξακολουθήσει η καταβολή σε αυτόν του προσωρινού επιδόματος μετά την 1η Μαΐου 2015. Με απόφαση που κοινοποιήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 2016, το Arbeitsgericht Münster (δικαστήριο εργατικών διαφορών του Münster) απέρριψε την αγωγή του S. S. Bedi.

19 Ο S. S. Bedi άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Landesarbeitsgericht Hamm (ανώτερου δικαστηρίου εργατικών διαφορών του Hamm, Γερμανία). Ζήτησε από το δικαστήριο αυτό να διαπιστώσει την ύπαρξη υποχρέωσης να εξακολουθήσει η καταβολή του προσωρινού επιδόματος και ζήτησε επίσης την καταβολή του επιδόματος αυτού από τον Απρίλιο 2016 έως τον Δεκέμβριο 2016.

20 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich αντιβαίνει στην απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων λόγω αναπηρίας των άρθρων 1 και 16 της οδηγίας 2000/78, στην περίπτωση που ο εργαζόμενος πληροί τις προϋποθέσεις πρόωρης συνταξιοδοτήσεως γήρατος για άτομα με σοβαρή αναπηρία δυνάμει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως.

21 Σύμφωνα με τη νομολογία του Bundesarbeitsgericht (ομοσπονδιακού δικαστηρίου εργατικών διαφορών, Γερμανία), το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich δεν εισάγει καμία άμεση ή έμμεση διάκριση για τους ενδιαφερόμενους εργαζομένους. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή, λαμβανομένων υπόψη των προϋποθέσεων που προβλέπονται για τη χορήγηση πρόωρης συντάξεως γήρατος, δεν στηρίζεται στην αναπηρία και, εν πάση περιπτώσει, δικαιολογείται αντικειμενικώς από έναν θεμιτό σκοπό, δεδομένου ότι τα μέσα επιτεύξεως του σκοπού αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

22 Εντούτοις, κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν αποκλείεται η ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως υπό το πρίσμα της πρόσφατης νομολογίας του Δικαστηρίου, και ιδίως της αποφάσεως της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Odar (C-152/11, EU:C:2012:772).

23 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει, ιδίως, ότι το κριτήριο του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich στηρίζεται στη θεμελίωση δικαιώματος σε πρόωρη σύνταξη γήρατος. Στον βαθμό που δεν ασκεί επιρροή η πραγματική είσπραξη συντάξεως γήρατος, αλλά μόνον το δικαίωμα του εργαζομένου να λαμβάνει μια τέτοια σύνταξη, η εφαρμογή της TV SozSich συνεπάγεται πάντοτε μειωμένη διάρκεια λήψεως του προσωρινού επιδόματος για τους εργαζομένους με αναπηρία σε σχέση με τους εργαζόμενους χωρίς αναπηρία. Ωστόσο, η αρχική κατάσταση είναι η ίδια για τις δύο αυτές κατηγορίες εργαζομένων, καθώς έχουν απολυθεί από τον εργοδότη και πρέπει, λόγω της προχωρημένης ηλικίας τους και της μεγάλης διάρκειας της εργασιακής τους σχέσεως, να λαμβάνουν κάποια ενίσχυση για τη διατήρηση του αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου που τους παρείχαν η εργασία τους και τα εντεύθεν εισοδήματα, μέχρις ότου θεμελιώσουν δικαίωμα συντάξεως γήρατος βάσει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως.

24 Αν ληφθεί ως κριτήριο, όσον αφορά το προσωρινό επίδομα, το δικαίωμα πρόωρης συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος για άτομα με σοβαρή αναπηρία, διακυβεύεται το πλεονέκτημα που παρέχει η χορήγηση μιας τέτοιας συντάξεως, η οποία σκοπεί στη συνεκτίμηση των δυσχερειών και των ιδιαίτερων κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι με σοβαρή αναπηρία. Δεδομένου ότι αντισταθμίζει τα μειονεκτήματα που προκύπτουν αποκλειστικώς από μια τέτοια αναπηρία, το πλεονέκτημα αυτό δεν θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της συγκρίσεως μεταξύ των εργαζομένων με σοβαρή αναπηρία και των εργαζομένων χωρίς αναπηρία και της καταστάσεώς τους

υπό το πρίσμα του πλεονεκτήματος του προσωρινού επιδόματος. Ειδάλλως, η αντιστάθμιση που προβλέπει ο νομοθέτης για τις ειδικές δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με σοβαρή αναπηρία θα απέβαινε εις βάρος τους.

25 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Landesarbeitsgericht Hamm (δευτεροβάθμιο δικαστήριο εργατικών διαφορών του Hamm) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας [2000/78] την έννοια ότι αντιβαίνει στη διάταξη αυτή η περιλαμβανόμενη σε συλλογική σύμβαση εργασίας ρύθμιση με την οποία προβλέπεται ότι η λήψη προσωρινού επιδόματος, το οποίο χορηγείται προκειμένου να διασφαλιστούν οι κατάλληλες συνθήκες βιοπορισμού των εργαζομένων που απώλεσαν τη θέση εργασίας τους, μέχρι να εξασφαλιστούν οικονομικώς από συνταξιοδοτικό δικαίωμα αποκτώμενο στο πλαίσιο του συστήματος υποχρεωτικής ασφαλίσεως γήρατος και το οποίο υπολογίζεται βάσει της συμφωνηθείσας στο πλαίσιο των συλλογικών διαπραγματεύσεων βασικής αμοιβής, διακόπτεται με τη θεμελίωση του δικαιώματος λήψεως πρόωρης συντάξεως γήρατος, και κατά την εφαρμογή της οποίας λογίζεται ως κρίσιμη η δυνατότητα λήψεως πρόωρης συντάξεως γήρατος λόγω αναπηρίας;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

26 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται στις διατάξεις συλλογικής συμβάσεως εργασίας που προβλέπουν την παύση της καταβολής ενός προσωρινού επιδόματος, χορηγούμενου για τη διασφάλιση αξιοπρεπούς εισοδήματος σε εργαζόμενο που απώλεσε την εργασία του και μέχρις ότου αυτός θεμελιώσει δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος βάσει του συστήματος υποχρεωτικής ασφαλίσεως γήρατος, αφ' ης στιγμής ο εργαζόμενος αυτός πληροί τις προϋποθέσεις πρόωρης συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος που προβλέπεται για τα άτομα με σοβαρή αναπηρία, στο πλαίσιο του καθεστώτος αυτού.

27 Εν προκειμένω, η TV SozSich αποτελεί συλλογική σύμβαση εργασίας συναφθείσα μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και διαφόρων συνδικάτων όσον αφορά την κοινωνική ασφάλιση των μισθωτών εργαζομένων που απασχολούνται στις ένοπλες δυνάμεις που σταθμεύουν στο γερμανικό έδαφος.

28 Εισαγωγικώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τόσο από τον τίτλο και το προοίμιο όσο και από το περιεχόμενο και τον σκοπό της οδηγίας 2000/78 προκύπτει ότι αυτή σκοπεί στον καθορισμό ενός γενικού πλαισίου για την εξασφάλιση σε όλους ίσης μεταχειρίσεως «στον τομέα της απασχολήσης και της εργασίας», προσφέροντάς τους αποτελεσματική προστασία έναντι των δυσμενών διακρίσεων που βασίζονται σε οποιονδήποτε από τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο της 1, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η αναπηρία (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 2009, Hütter, C-88/08, EU:C:2009:381, σκέψη 33, και της 14ης Μαρτίου 2018, Stollwitzer, C-482/16, EU:C:2018:180, σκέψη 20).

29 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν από το εθνικό δικαστήριο ερώτημα, πρέπει να εξεταστεί, πρώτον, το ζήτημα αν διατάξεις όπως είναι αυτές της TV SozSich σχετικά με το προσωρινό επίδομα, ως προς τις οποίες προβάλλεται ότι εισάγουν δυσμενή διάκριση, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78.

30 Συναφώς,, υπό το πρίσμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας, σε συνδυασμό με την αιτιολογική της σκέψη 13, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής δεν καλύπτει τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως και κοινωνικής προστασίας των οποίων τα πλεονεκτήματα δεν εξομοιούνται με αμοιβή, κατά την έννοια που έχει ο

όρος αυτός στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 157, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ (αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Dittrich κ.λπ., C-124/11, C-125/11 και C-143/11, EU:C:2012:771, σκέψη 31, καθώς και της 2ας Ιουνίου 2016, C, C-122/15, EU:C:2016:391, σκέψη 20).

31 Πρέπει συνεπώς να εξεταστεί αν προσωρινό επίδομα όπως αυτό που προβλέπει η TV SozSich δύναται να εξομοιωθεί με αμοιβή, κατά την έννοια του άρθρου 157 ΣΛΕΕ.

32 Κατά το άρθρο 157, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, ως «αμοιβή» νοούνται οι συνήθεις βασικοί ή κατώτατοι μισθοί ή αποδοχές και όλα τα άλλα οφέλη, που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα, σε χρήματα ή σε είδος, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, λόγω της σχέσεως εργασίας.

33 Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια της «αμοιβής» του άρθρου 157, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως. Η εν λόγω έννοια περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, όλα τα οφέλη σε χρήμα ή σε είδος, παρόντα ή μέλλοντα, εφόσον καταβάλλονται, έστω και εμμέσως, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, λόγω της εργασίας του τελευταίου, είτε δυνάμει συμβάσεως εργασίας, είτε δυνάμει νομοθετικών διατάξεων ή οικειοθελώς. Επιπλέον, το γεγονός ότι ορισμένες παροχές καταβάλλονται μετά τη λήξη της σχέσεως εργασίας δεν σημαίνει ότι αποκλείεται να έχουν τον χαρακτήρα αμοιβής κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων (αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Dittrich κ.λπ., C-124/11, C-125/11 και C-143/11, EU:C:2012:771, σκέψη 35, καθώς και της 2ας Ιουνίου 2016, C, C-122/15, EU:C:2016:391, σκέψη 21).

34 Το Δικαστήριο έχει επίσης καταστήσει σαφές ότι μεταξύ των οφελών που χαρακτηρίζονται ως «αμοιβή» συγκαταλέγονται τα οφέλη που καταβάλλει ο εργοδότης λόγω της υπάρξεως έμμισθης εργασιακής σχέσεως και τα οποία σκοπούν στην εξασφάλιση μιας πηγής εισοδημάτων για τους εργαζομένους, ακόμη και αν αυτοί δεν ασκούν, στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, καμία δραστηριότητα προβλεπόμενη στη σύμβαση εργασίας. Εξάλλου, ο χαρακτηρισμός τέτοιων παροχών ως αμοιβής δεν τίθεται εν αμφιβόλω για τον λόγο και μόνον ότι αυτές εξυπηρετούν και σκοπούς κοινωνικής πολιτικής (αποφάσεις της 9ης Δεκεμβρίου 2004, Hlozek, C-19/02, EU:C:2004:779, σκέψη 39, καθώς και της 2ας Ιουνίου 2016, C, C-122/15, EU:C:2016:391, σκέψη 22).

35 Εξάλλου, όσον αφορά τις αποζημιώσεις που χορηγούνται στον εργαζόμενο από τον εργοδότη λόγω της απολύσεώς του, το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι αυτές αποτελούν μορφή ετεροχρονισμένης αμοιβής, την οποία δικαιούται ο εργαζόμενος λόγω της εργασίας του, καταβάλλεται όμως σε αυτόν κατά τον χρόνο της διακοπής της σχέσεως εργασίας, προκειμένου να διευκολύνει την προσαρμογή του στις νέες περιστάσεις που προκύπτουν εξ αυτής (αποφάσεις της 17ης Μαΐου 1990, Barber, C-262/88, EU:C:1990:209, σκέψη 13, και της 9ης Δεκεμβρίου 2004, Hlozek, C-19/02, EU:C:2004:779, σκέψη 37).

36 Περαιτέρω, κατά πάγια νομολογία, προκειμένου να εκτιμηθεί αν μια παροχή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, αποφασιστικό κριτήριο αποτελεί μόνον η διαπίστωση ότι η παροχή καταβάλλεται στον εργαζόμενο λόγω της σχέσεως εργασίας μεταξύ αυτού και του πρώην εργοδότη του, ήτοι το κριτήριο της σχέσεως εργασίας που συνάγεται από το ίδιο το γράμμα του άρθρου αυτού (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Dittrich κ.λπ., C-124/11, C-125/11 και C-143/11, EU:C:2012:771, σκέψη 37, καθώς και της 24ης Νοεμβρίου 2016, Parris, C-443/15, EU:C:2016:897, σκέψη 34).

37 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το προσωρινό επίδομα έχει ως σκοπό να παράσχει τη δυνατότητα στους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας, οι οποίοι εργάσθηκαν επί μακρό χρονικό διάστημα και απολύθηκαν νομίμως για οικονομικούς λόγους, να λαμβάνουν παροχή έχουσα χαρακτήρα αρωγής μετά τη λήξη της σχέσεως εργασίας. Ο σκοπός του επιδόματος αυτού είναι η διασφάλιση των μέσων διαβιώσεως των εν λόγω εργαζομένων και η αντιστάθμιση των δυσχερειών που αυτοί ενδέχεται να αντιμετωπίσουν λόγω τυχόν κατώτερης αμοιβής στη νέα τους θέση εργασίας ή λόγω μη ευρέσεως εργασίας. Το εν λόγω επίδομα αποσκοπεί επίσης στη δημιουργία κινήτρων προκειμένου ο εργαζόμενος να παραμείνει στον ενεργό βίο, στο πλαίσιο νέας σχέσεως

εργασίας εκτός του τομέα των ενόπλων δυνάμεων που σταθμεύουν στη Γερμανία. Τούτο ισχύει, ιδίως, όταν, στο πλαίσιο των νέων του καθηκόντων, ο εργαζόμενος λαμβάνει κατώτερη αμοιβή από εκείνη που ελάμβανε στο πλαίσιο των καθηκόντων του στις εν λόγω ένοπλες δυνάμεις, κατώτερη ακόμη και από το επίδομα ανεργίας.

38 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το προσωρινό επίδομα είναι μια ειδική κοινωνική παροχή που χρηματοδοτείται μέσω της φορολογίας και καταβάλλεται από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας λόγω των υποχρεώσεων που υπέχει από την TV SozSich, εκτός της σχέσεως εργασίας που υφίστατο μεταξύ του εργαζομένου και του κράτους απασχολήσεώς του. Εντούτοις, το δικαστήριο αυτό διευκρινίζει ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας καταβάλλει το επίδομα αυτό για λογαριασμό των κρατών καταγωγής των ενόπλων δυνάμεων που σταθμεύουν στο γερμανικό έδαφος.

39 Υπό τις συνθήκες αυτές, εν προκειμένω, το εν λόγω επίδομα πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει χορηγηθεί στον S. S. Bedi από το Ηνωμένο Βασίλειο υπό την ιδιότητα του εργοδότη, όπως επισημαίνει στις γραπτές παρατηρήσεις της η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ασκούσα, ως εκπρόσωπος, τα δικαιώματα, του Ηνωμένου Βασιλείου.

40 Εξάλλου, δεδομένου ότι το προσωρινό επίδομα προβλέπεται από συλλογική σύμβαση εργασίας, όπως η TV SozSich, που αφορά μόνο μία ιδιαίτερη κατηγορία εργαζομένων, ήτοι τους εργαζόμενους στις ένοπλες δυνάμεις που σταθμεύουν στο γερμανικό έδαφος, το επίδομα αυτό καθορίζεται από τους όρους της σχέσεως εργασίας που έχουν συμφωνηθεί μεταξύ του εργαζομένου ο οποίος λαμβάνει το εν λόγω επίδομα και του εργοδότη.

41 Συναφώς, το ποσό του εν λόγω επιδόματος υπολογίζεται βάσει του τελευταίου καταβληθέντος μισθού. Πράγματι, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, το προσωρινό επίδομα χορηγείται βάσει της βασικής αμοιβής που εδικαιούτο ο εργαζόμενος κατά τον χρόνο της απολύσεώς του, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο a, σημείο 1, της TV SozSich.

42 Επομένως, το προσωρινό επίδομα αποτελεί ένα παρόν όφελος σε χρήμα, το οποίο καταβάλλεται από τον εργοδότη στον εργαζόμενο λόγω της εργασίας του τελευταίου. Συνιστά, κατά συνέπεια, «αμοιβή» κατά την έννοια του άρθρου 157, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου, το επίδομα αυτό εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78.

43 Πρέπει, εν συνεχεία, να εξετασθεί αν το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich εισάγει διάκριση λόγω αναπηρίας, η οποία απαγορεύεται από την οδηγία 2000/78.

44 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, ως «αρχή της ίσης μεταχείρισης» νοείται η απουσία κάθε άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως για οποιονδήποτε από τους λόγους που παρατίθενται στο άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η αναπηρία.

45 Όσον αφορά την ύπαρξη άμεσης διακρίσεως, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2000/78, τέτοιου είδους διάκριση υφίσταται όταν, για κάποιον από τους λόγους που προβλέπονται στο άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει άλλο πρόσωπο που τελεί σε ανάλογη κατάσταση.

46 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τόσο οι εργαζόμενοι με σοβαρή αναπηρία όσο και άλλες κατηγορίες προσώπων έχουν δικαίωμα πρόωρης συντάξεως γήρατος δυνάμει του γερμανικού συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως.

47 Ως εκ τούτου, η παύση της πληρωμής του προσωρινού επιδόματος στην περίπτωση που το ενδιαφερόμενο πρόσωπο πληροί τις προϋποθέσεις για πρόωρη σύνταξη γήρατος ή για σύνταξη αναπηρίας δυνάμει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich, δεν αφορά μόνον τους εργαζομένους με σοβαρή αναπηρία.

48 Υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η διάταξη αυτή εισάγει διαφορετική μεταχείριση στηριζόμενη άμεσα στην αναπηρία, κατά την έννοια των συνδυασμένων διατάξεων του άρθρου 1 και του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78, καθόσον στηρίζεται σε κριτήριο το οποίο δεν είναι αρρήκτως συνδεδεμένο με την αναπηρία (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 11ης Απριλίου 2013, HK Danmark, C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222, σκέψεις 72 και 74, καθώς και της 18ης Ιανουαρίου 2018, Ruiz Conejero, C-270/16, EU:C:2018:17, σκέψη 37).

49 Όσον αφορά την ύπαρξη έμμεσης διακρίσεως, πρέπει να επισημανθεί, ευθύς εξ αρχής, ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο ii, της οδηγίας 2000/78 δεν ασκεί επιρροή υπό το πρίσμα των περιστάσεων της υποθέσεως της κύριας δίκης, δεδομένου ότι δεν υποστηρίχθηκε ότι η γερμανική νομοθεσία υποχρεώνει τον εργοδότη του S. S. Bedi, είτε είναι πρόσωπο είτε οργανισμός επί του οποίου εφαρμόζεται η οδηγία αυτή, να λάβει κατάλληλα μέτρα, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, για να εξαλειφθούν τα μειονεκτήματα που ενδεχομένως συνεπάγεται η εφαρμογή των επίμαχων στην κύρια δίκη διατάξεων της TV SozSich.

50 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο i, της οδηγίας 2000/78, συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικώς από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επιτεύξεως αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

51 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι εργαζόμενοι με σοβαρή αναπηρία λαμβάνουν πρόωρη σύνταξη γήρατος βάσει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, ανάλογα με το έτος γεννήσεώς τους, και ότι, κατά συνέπεια, δικαιούνται κατά κανόνα προσωρινού επιδόματος για διάρκεια μικρότερη από ένα έως τρία έτη σε σχέση με τη διάρκεια του επιδόματος που καταβάλλεται στους εργαζομένους χωρίς αναπηρία της ίδιας ηλικίας, προτού οι τελευταίοι θεμελιώσουν δικαίωμα για πρόωρη σύνταξη γήρατος για μακροχρόνια ασφαλισμένους. Εν προκειμένω, το προσωρινό επίδομα εχορηγείτο στον S. S. Bedi μόνον έως την ηλικία των 60 ετών και 8 μηνών, αντί να του χορηγηθεί μέχρι την ηλικία των 63 ετών, όπως θα συνέβαινε αν δεν είχε σοβαρή αναπηρία.

52 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, υπό το πρίσμα της μειώσεως του ποσού της πρόωρης συντάξεως γήρατος καθώς και των ανώτατων ορίων πρόσθετων αμοιβών τις οποίες ένας εργαζόμενος μπορεί να σωρεύσει με μια τέτοια σύνταξη, το συνολικό εισόδημα ενός ατόμου με αναπηρία που βρίσκεται στην κατάσταση του S. S. Bedi είναι χαμηλότερο του συνολικού εισοδήματος που αποτελείται από το άθροισμα του ποσού του προσωρινού επιδόματος με την καταβαλλόμενη στο πλαίσιο της νέας εργασιακής σχέσεως αμοιβή, το οποίο θα εισέπραττε ένα άτομο χωρίς αναπηρία ευρισκόμενο στην ίδια κατάσταση.

53 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σε υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich έχει ως συνέπεια ότι το εισόδημα ενός εργαζομένου με σοβαρή αναπηρία, για την περίοδο κατά την οποία του χορηγείται πρόωρη σύνταξη γήρατος, είναι χαμηλότερο από το εισόδημα που εισπράττει ένα άτομο χωρίς αναπηρία. Συνεπώς, φαίνεται ότι ο κανόνας που προβλέπει η διάταξη αυτή είναι δυνατόν να θέτει σε μειονεκτική θέση τους εργαζόμενους με αναπηρία και, τοιουτοτρόπως, να συνεπάγεται διαφορετική μεταχείριση στηριζόμενη εμμέσως στην αναπηρία, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2000/78.

54 Συναφώς, η Γερμανική Κυβέρνηση και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ασκούσα, ως εκπρόσωπος, τα δικαιώματα του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζονται εντούτοις ότι, υπό το πρίσμα της ημερομηνίας θεμελιώσεως του δικαιώματος πρόωρης συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος βάσει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, οι εργαζόμενοι με σοβαρή αναπηρία και οι εργαζόμενοι χωρίς αναπηρία εκκινούν από αντικειμενικώς διαφορετικές καταστάσεις όσον αφορά την ανάγκη τους για προσωρινό επίδομα. Συγκεκριμένα, οι πρώτοι δεν το χρειάζονται πλέον, εν αντιθέσει προς τους δεύτερους.

55 Ωστόσο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι εργαζόμενοι των οποίων η ηλικία πλησιάζει το όριο ηλικίας για συνταξιοδότηση ευρίσκονται σε ανάλογη κατάσταση με εκείνη των άλλων εργαζόμενων που έχουν απολυθεί, εφόσον η σχέση εργασίας τους με τον εργοδότη λύεται για τον ίδιο λόγο και υπό τους ίδιους όρους (βλ., συναφώς, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, σκέψη 61).

56 Πράγματι, το χορηγούμενο στους εργαζομένους με σοβαρή αναπηρία πλεονέκτημα της δυνατότητας συνταξιοδοτήσεως με τη συμπλήρωση μικρότερου ορίου ηλικίας σε σχέση με εκείνο που ισχύει για τους εργαζομένους χωρίς αναπηρία, δεν μπορεί να τους θέσει σε ιδιαίτερη κατάσταση σε σχέση με τους εργαζομένους αυτούς (βλ., συναφώς, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, σκέψη 62).

57 Ωστόσο, εν προκειμένω, η εφαρμογή του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich αφορά εργαζομένους που εγγίζουν την ηλικία συνταξιοδοτήσεως και οι οποίοι απολύθηκαν. Κατά συνέπεια, οι εργαζόμενοι με σοβαρή αναπηρία ευρίσκονται σε κατάσταση παρεμφερή με εκείνη των συνομήλικών τους εργαζομένων χωρίς αναπηρία, υπό το πρίσμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 2000/78.

58 Συνεπώς, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, θα πρέπει να εξετάζεται αν η διαφορετική μεταχείριση μεταξύ αυτών των δύο κατηγοριών εργαζομένων δικαιολογείται αντικειμενικώς και ευλόγως από θεμιτό σκοπό, αν τα χρησιμοποιούμενα για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέσα είναι πρόσφορα και αν βαίνουν πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

59 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου της Ένωσης, τα κράτη μέλη καθώς και, ενδεχομένως, οι κοινωνικοί εταίροι στο εθνικό επίπεδο έχουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως στην επιλογή όχι μόνον της επιδιώξεως ενός συγκεκριμένου σκοπού μεταξύ άλλων στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχολήσεως, αλλά και στον καθορισμό των μέτρων μέσω των οποίων μπορεί να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός (αποφάσεις της 16ης Οκτωβρίου 2007, Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, σκέψη 68, και της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, Dansk Jurist- og Økonomforbund, C-546/11, EU:C:2013:603, σκέψη 50).

60 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως, οι διατάξεις της TV SozSich που διέπουν το προσωρινό επίδομα αποσκοπούν στην αντιστάθμιση, τουλάχιστον εν μέρει, της απώλειας εισοδήματος που προκαλείται από την απόλυση και στη διευκόλυνση της επανένταξης των οικείων προσώπων στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, η ύπαρξη του δικαιώματος πρόωρης συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος, βάσει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, εξασφαλίζει ένα εισόδημα στο οικείο πρόσωπο, λόγω του οποίου η εξακολούθηση της καταβολής προσωρινού επιδόματος ενδέχεται να μην είναι απαραίτητη για την προστασία του προσώπου αυτού.

61 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, σε υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, η χορήγηση αποζημιώσεως για το μέλλον των απολυθέντων εργαζομένων και η υποβοήθηση της επαγγελματικής τους επανεντάξεως, λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης δίκαιης κατανομής των περιορισμένων οικονομικών πόρων, μπορούν να αναγνωρισθούν ως θεμιτοί σκοποί, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β′, σημείο i, της οδηγίας 2000/78 (βλ., συναφώς, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, σκέψεις 42 και 43).

62 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι σκοποί αυτοί πρέπει, κατ' αρχήν, να θεωρηθούν ως δυνάμενοι να δικαιολογήσουν «αντικειμενικώς και ευλόγως» διαφορετική μεταχείριση λόγω αναπηρίας.

63 Πρέπει επίσης να εξακριβωθεί αν τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία και αν υπερβαίνουν το απαιτούμενο μέτρο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

64 Όσον αφορά τον πρόσφορο χαρακτήρα των επίμαχων διατάξεων της TV SozSich, επισημαίνεται ότι η παύση της καταβολής του προσωρινού επιδόματος στους εργαζομένους που λαμβάνουν πρόωρη σύνταξη γήρατος δεν φαίνεται παράλογη υπό το πρίσμα του σκοπού του επιδόματος αυτού, που συνίσταται στην παροχή, μετά τη λήξη της σχέσεως εργασίας, συμπληρωματικής και προσωρινής στηρίξεως, προσφερόμενης οικειοθελώς από τον εργοδότη λόγω της λήξασας σχέσεως εργασίας, έως ότου παρασχεθεί στον εργαζόμενο οικονομική προστασία απορρέουσα από το δικαίωμα συντάξεως γήρατος βάσει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως.

65 Ως εκ τούτου, πρέπει να θεωρηθεί ότι μια διάταξη όπως είναι αυτή του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich δεν είναι προδήλως απρόσφορη για την επίτευξη του θεμιτού σκοπού μιας πολιτικής για την απασχόληση όπως είναι αυτή που ασκούν οι Γερμανοί κοινωνικοί εταίροι.

66 Προκειμένου να εξεταστεί αν η συγκεκριμένη διάταξη υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών, η διάταξη αυτή πρέπει να τεθεί εντός του γενικότερού της πλαισίου και να συνεκτιμηθεί η ζημία που ενδέχεται να προκαλέσει στα συγκεκριμένα πρόσωπα (βλ., συναφώς, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, σκέψη 65).

67 Όσον αφορά το πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich, η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι κοινωνικοί εταίροι, ως προς τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, δεν είναι υποχρεωμένοι να επιλέγουν την πιο δίκαιη, την πιο εύλογη ή την πλέον ενδεδειγμένη λύση. Οι εταίροι αυτοί απολαύουν των προνομίων που συνδέονται με την ελευθερία της συλλογικής διαπραγματεύσεως, σύμφωνα με το άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

68 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η φύση των μέτρων που θεσπίζονται με συλλογική σύμβαση εργασίας διαφέρει από τη φύση των μέτρων που λαμβάνονται μονομερώς μέσω νομοθετικών ή κανονιστικών ρυθμίσεων από τα κράτη μέλη κατά το ότι οι κοινωνικοί εταίροι, ασκώντας το θεμελιώδες δικαίωμα σε συλλογικές διαπραγματεύσεις που αναγνωρίζεται στο άρθρο 28 του Χάρτη, μερίμνησαν για την εξισορρόπηση των συμφερόντων κάθε πλευράς (απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, Hennigs και Mai, C-297/10 και C-298/10, EU:C:2011:560, σκέψη 66 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

69 Όταν το δικαίωμα συλλογικής διαπραγματεύσεως, το οποίο διακηρύσσεται στο άρθρο 28 του Χάρτη, εμπίπτει στις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, πρέπει, εντός του πεδίου εφαρμογής του εν λόγω δικαίου, να ασκείται σύμφωνα με αυτό (απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, Hennigs και Mai, C-297/10 και C-298/10, EU:C:2011:560, σκέψη 67 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

70 Επομένως, όταν θεσπίζουν μέτρα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να ενεργούν σύμφωνα με την εν λόγω οδηγία (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, Hennigs και Mai, C-297/10 και C-298/10, EU:C:2011:560, σκέψη 68, καθώς και της 12ης Δεκεμβρίου 2013, Hay, C-267/12, EU:C:2013:823, σκέψη 27).

71 Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 16 της οδηγίας 2000/78, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να κηρύσσονται ή να μπορούν να κηρυχθούν άκυρες ή να τροποποιούνται οι αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως διατάξεις που περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, στις συλλογικές συμβάσεις ή συμφωνίες.

72 Όσον αφορά το μειονέκτημα το οποίο το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich ενδέχεται να προκαλέσει στα συγκεκριμένα πρόσωπα, επισημαίνεται ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, το κριτήριο που γίνεται δεκτό με τη διάταξη αυτή ως προς την παύση του δικαιώματος καταβολής του προσωρινού επιδόματος στηρίζεται στη θεμελίωση του δικαιώματος πρόωρης συντάξεως γήρατος, ανεξαρτήτως του εάν ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει πράγματι σύνταξη γήρατος ή έχει ζητήσει να τη λάβει. Συνεπώς, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 52 των προτάσεών της, η παύση της καταβολής του προσωρινού επιδόματος είναι αυτόματη.

73 Βεβαίως, ένας εργαζόμενος με σοβαρή αναπηρία μπορεί να βρεθεί σε κατάσταση στην οποία, για δικούς του λόγους, θεωρεί προτιμότερη την πρόωρη συνταξιοδότησή του λόγω γήρατος, έστω και αν, όπως προκύπτει από τη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, η εφαρμογή του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich έχει, κατ' αρχήν, ως συνέπεια να μην είναι ισοδύναμο το εισόδημα του εν λόγω εργαζομένου, εφόσον αυτός πληροί τις προϋποθέσεις πρόωρης συνταξιοδοτήσεως, προς εκείνο του εργαζομένου χωρίς αναπηρία που λαμβάνει το προσωρινό επίδομα.

74 Ωστόσο, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 54 των προτάσεών της, εν αντιθέσει με τους εργαζόμενους χωρίς αναπηρία, οι εργαζόμενοι με σοβαρή αναπηρία, έστω και εάν το επιθυμούν, δεν έχουν τη δυνατότητα να εξακολουθήσουν να εργάζονται και να λαμβάνουν επιπλέον το προσωρινό επίδομα, μέχρις ότου συνταξιοδοτηθούν κανονικά.

75 Πρέπει να προστεθεί ότι τα άτομα με σοβαρή αναπηρία έχουν ειδικές ανάγκες που συνδέονται τόσο με την προστασία που απαιτείται λόγω της καταστάσεώς τους όσο και με την ανάγκη να αντιμετωπιστεί το ενδεχόμενο επιδεινώσεώς της. Έτσι, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο κίνδυνος τα άτομα με αναπηρία να έχουν κατά τη διάρκεια της ζωής τους αυξημένες οικονομικές υποχρεώσεις λόγω της αναπηρίας τους και/ή, με την πάροδο των ετών, αυτές οι οικονομικές υποχρεώσεις να αυξηθούν (βλ., συναφώς, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, σκέψη 69).

76 Ως εκ τούτου, οι κοινωνικοί εταίροι, επιδιώκοντας την επίτευξη θεμιτών στόχων, όπως είναι η χορήγηση αποζημιώσεως για το μέλλον των απολυθέντων εργαζομένων και η υποβοήθηση της επαγγελματικής τους επανεντάξεως, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη την ανάγκη δίκαιης κατανομής των περιορισμένων οικονομικών πόρων, παρέλειψαν να συνεκτιμήσουν κρίσιμα στοιχεία που αφορούν, ειδικότερα, τους εργαζομένους με σοβαρή αναπηρία.

77 Έτσι, το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο c, της TV SozSich έχει ως συνέπεια να θίγει υπέρμετρα τα θεμιτά συμφέροντα των εργαζομένων με σοβαρή αναπηρία και να υπερβαίνει, τοιουτοτρόπως, τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των σκοπών κοινωνικής πολιτικής που επιδιώκουν οι κοινωνικοί εταίροι στη Γερμανία.

78 Ως εκ τούτου, η διαφορετική μεταχείριση που προκύπτει από τη διάταξη αυτή της TV SozSich δεν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο i, της οδηγίας 2000/78.

79 Κατόπιν του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, σε υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, αντιτίθεται στις διατάξεις συλλογικής συμβάσεως εργασίας που προβλέπουν την παύση της καταβολής ενός προσωρινού επιδόματος, χορηγούμενου για τη διασφάλιση αξιοπρεπούς εισοδήματος σε εργαζόμενο που απώλεσε την εργασία του και μέχρις ότου αυτός θεμελιώσει δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος βάσει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, αφ' ης στιγμής ο εργαζόμενος αυτός πληροί τις προϋποθέσεις πρόωρης συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος που προβλέπεται για τα άτομα με σοβαρή αναπηρία, στο πλαίσιο του εν λόγω καθεστώτος.

Επί των δικαστικών εξόδων

80 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχει την έννοια ότι, σε υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, αντιτίθεται στις διατάξεις συλλογικής συμβάσεως εργασίας που προβλέπουν την παύση της καταβολής ενός προσωρινού επιδόματος, χορηγούμενου για τη διασφάλιση αξιοπρεπούς εισοδήματος σε εργαζόμενο που απώλεσε την εργασία του και μέχρις ότου αυτός θεμελιώσει δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος βάσει του συστήματος υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, αφ' ης στιγμής ο εργαζόμενος αυτός πληροί τις προϋποθέσεις πρόωρης συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος που προβλέπεται για τα άτομα με σοβαρή αναπηρία, στο πλαίσιο του εν λόγω καθεστώτος.

(υπογραφές)